

Aanpak en vervolging van mensensmokkel

De noodzaak tot verwijdering van het bestanddeel "winstbejag" heb ik nooit begrepen.

De drukte die je soms verneemt in het opsporingsveld rond het doorlaatverbod evenmin.

Bij de opsporing en vervolging van mensensmokkel ontmoet je echter nog veel interessante knelpunten, ook ná de recente wetwijziging, die aardig wat hoofdbrekens kunnen opleveren: daarvan zal ik er een aantal kort bespreken.

Geen knelpunten

- de eisen die de jurisprudentie aan het bewijs van "winstbejag" stelt zijn mild:
 - ♦ gerichtheid op verrijking is voldoende (*mislukt transport is ook een transport*)
 - ♦ verdienen voor een ander is ook winstbejag
 - ♦ de rechtspraak hanteert een ruime opvatting over het begrip "winst". (*elke verrijking is goed*) Tapgesprekken en/of verhoren van gesmokkelden geven doorgaans ruimschoots voldoende aanknopingspunten.

Nu het bestanddeel winstbejag gedeeltelijk vervallen is, wil dat niet zeggen dat het geen enkele rol meer zal spelen: juist het oogmerk van winstbejag maakt dat mensensmokkel zeer ernstige vormen kan aannemen en een doorslaggevende rol speelt bij bijv. de selectie van onderzoeken.

- eveneens vatbaar voor nadere nuancering is de opvatting dat het doorlaatverbod ten aanzien van personen onderzoeksteams zou hinderen zicht te krijgen op gebruikte routes en/of de eindbestemming van gesmokkelden en/of de "hogere regionen" van de smokkelbende. Nog afgezien van het feit dat er geen opsporingsteam bereid is gesmokkelden gevaar te laten lopen, of dat te laten bestaan, hoe klein ook, ten behoeve van een zgn. "hoger opsporingsbelang", is mijn ervaring dat een dergelijke situatie kansen biedt door er een einde aan te maken: het zgn. "wegtippen" van een transport of verblijfplaats van gesmokkelden kan waardevol bewijsmateriaal opleveren. (Vb: taps geven doorgaans vlak na de onderschepping van een transport of het binnentreden van een stash een prachtig inzicht in het bestaan en de hiërarchie van een criminele organisatie; tevens kunnen de gesmokkelde personen gehoord worden over bijv. de betaalde reissommen, reisroutes en wie hun "reisagenten" zijn.

Een nadeel is dat de verdachten n.a.v. een dergelijke gebeurtenis dikwijls besluiten nieuwe telefoonnummers te gaan gebruiken.

Dankzij de Hoge Raad (NJ 2002, 602) is het doorlaatverbod weer tot normale proporties terug gebracht, in die zin dat het niet meer interessant is verweren op dit punt te voeren met als doel een niet-ontvankelijkverklaring van het OM: het doorlaatverbod is niet geschreven in het belang van de verdachte: hij of zij kan zich dus niet op de juiste naleving daarvan beroepen.

Opgelost knelpunt

Was de beperkte strafmaat vóór 1996 een probleem bij de opsporing omdat inzet van dwangmiddelen niet mogelijk was, na 1996 bleek de verhoogde strafmaat in 2000 onvoldoende toen met het Doverdrama pijnlijk duidelijk werd dat mensensmokkel zulke ernstige vormen kon aannemen dat een maximum van 8 jaar de ernst van de feiten geenszins tot uitdrukking kon brengen. De recente wetswijziging komt aan dat knelpunt tegemoet.

Knelpunten

Wetgeving kan deze knelpunten niet wegnemen.

- mensensmokkel stelt hoge logistieke eisen aan de smokkelaars, zeker waar grote groepen de halve aardbol over worden getransporteerd: de gesmokkelden moeten eten, slapen en reizen met vele vaak illegale grensoverschrijdingen (de omstandigheden waaronder staan in geen enkele relatie tot de betaalde reisgelden); daarnaast moeten zij zich strikt houden aan de directieven van hun smokkelaars, zij mogen op geen enkele manier opvallen.

Begeleiding van gesmokkelden vergt betrokkenheid van veel smokkelaars, die bijna voortdurend - dag en nacht- met elkaar in telefonisch contact staan. Om zicht te krijgen op de mensensmokkel moeten die telefoons worden afgeluisterd, meestal vele nummers tegelijk: dit vergt inzet van tolken die soms de meest exotische dialecten moeten kunnen vertalen en liefst adequaat.

Daarvoor moet er soms tot in het buitenland worden gezocht, met als gevolg dat er gebruik gemaakt moet worden van zgn. "ketenvertalingen" Je kunt van tolken niet vragen het werktempo te volgen van de personen wiens gesprekken zij vertalen: enige achterstand is bijna niet te vermijden. Dit kan tot gevolg hebben dat gesprekken over op handen

zijnde transporten pas na afloop bekend worden, dat bepaalde verdachten op een plek zijn geweest waar je het observatie-team een foto van had willen laten maken, dat er een mogelijke overdracht van geld heeft plaatsgevonden, enz. enz.

Een ander belangrijker aandachtspunt is de betrouwbaarheid en de veiligheid van de tolken.

- Kennis van de cultuur van de groepering die je onderzoekt is onontbeerlijk: ik ondersteun de conclusie van de onderzoekers van harte dat je die kennis alleen krijgt als de politie zich daar gedurende een langere periode in zou mogen verdiepen door meerdere onderzoeken binnen dezelfde etnische groepering te mogen doen; eind jaren '90 bestond in Rotterdam het ZOA, een expertise-centrum voor Zuid-oost Aziatische criminaliteit: dit expertise-centrum beschikte over veel goede informatie en fungeerde nationaal als vraagbaak voor onderzoeksteams: de opheffing daarvan is een spijtige beslissing geweest .
- Observatie-teams zijn lang niet altijd beschikbaar op de cruciale momenten; er zijn veel meer aanvragen dan er teams zijn, zodat er geprioriteerd moet worden; begrijpelijk is dat terreur-onderzoeken in deze tijd bijna altijd een hogere prioriteit krijgen, maar dat bevordert de voortgang van een onderzoek naar mensensmokkel niet bepaald. De bevindingen van een observatie-team zijn onmisbaar als bewijs-ondersteuning van bijv. afgeluisterde telefoongesprekken, voor het fotograferen en vaststellen van verblijfplaatsen van doorgaans illegaal in Nederland verblijvende verdachten, voor het registreren van ontmoetingen enz.
- Er wordt door de onderzoeksteams doorgaans te weinig aandacht besteed aan de financiële aspecten van mensensmokkel; en zo komt "winstbejag" toch nog onder het kopje "knelpunten" terecht!
De gemiddelde politieman vindt financieel onderzoeken doorgaans thuisshoren bij de taakaccenthouders, zodat tijdens het uitluisteren van tapgesprekken kansen om zicht te krijgen op bijv. geldstromen maar al te vaak worden gemist. Een ander misverstand is dat met het niet aantreffen van substantiële geldbedragen of andere waardevolle zaken het doen van een ontnemingsvordering overbodig is. Desondanks houd ik staande dat met een toegewezen ontnemingsvordering, ook al is hij (op dat moment) niet te executeren, een belangrijk signaal wordt afgegeven. Daar komt bij dat financieel onderzoeken niet alleen gericht is op ontneming, maar ook tactisch bewijs kan genereren.

Nu blijkt bij internationaal opererende criminele organisaties soms dat een belangrijker deel van het crimineel verkregen vermogen in het bronland blijft of daarheen wordt teruggesluisd en daar wordt geïnvesteerd in bijv. onroerend goed: ontneming in bijv. Irak of China is wegens het ontbreken van een verdragsrelatie met die landen niet mogelijk.

Het goede nieuws is echter dat er sinds de zomer 2005 een Nederlandse liaison-officer is gestationeerd in China.

- Daarmee kom ik tot slot op de internationale samenwerking: mensensmokkel is een delict zonder grenzen: smokkelaars en gesmokkelden blijken te kunnen beschikken over valse of vervalste paspoorten, waardoor landsgrenzen vaak een overkomelijk probleem blijken; met het passeren van één enkele Schengengrens is het gehele Schengengebied toegankelijk geworden: opsporingsautoriteiten kennen die weelde helaas niet: hoewel een groot aantal obstakels die rechtshulp met de ons omringende landen bemoeilijkten of vertraagden inmiddels zijn weggenomen door de wetgever, vergt internationale rechtshulp nog steeds veel tijd.

Voor de afsluitende discussie geef ik graag het volgende in overweging: Deelnemers aan smokkelorganisaties zijn voor het merendeel illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen.

Ten behoeve van het openen van bankrekeningen, aanschaf van telefoons, tenaamstellingen van door de organisatie te gebruiken auto's, het betalen van bekeuringen en andere kosten, het huren van panden waar gesmokkelden moeten worden ondergebracht, het tolken, maakt een organisatie vaak gebruik van de diensten van een of meer hier in Nederland legaal verblijvende landgenoten.

Deze mensen misbruiken hun status om georganiseerde misdaad te faciliteren

Deze activiteiten zijn met een beetje moeite en creativiteit onder het bereik van artikel 197a te brengen, maar het raakt een breder terrein dan alleen mensensmokkel; ik noem de ondergrondse bankiers.

Naar mijn mening wordt het kwalijke van dit gedrag onderschat: met een aparte strafbaarstelling kunnen de activiteiten van deze mensen adequater worden bestreden.

Amsterdam, 12 oktober 2005

Marjolein Verwiel, officier van justitie